

Rogosińska, Rzekanowski 1991; Rogosińska, Rzekanowski 1993]. Brak jest także bardziej szczegółowych informacji pod tym względem w odniesieniu do odmiany Mors. Celem niniejszej pracy było określenie wpływu deszczowania i dawki azotu na wysokość, skład chemiczny oraz wartość przechowalniczą plonu bulw ziemniaka tej odmiany.

METODY

Badania przeprowadzono w latach 2001–2003 w Kruszynie Krajeńskim w pobliżu Bydgoszczy na glebie kompleksu żytniego słabego, cechującej się niską zawartością części spławialnych oraz małą retencyjnością. Połowa pojemność wodna w warstwie 1 m wynosiła zaledwie 87 mm, zaś efektywna retencja użyteczna w warstwie 0–50 cm – niespełna 30 mm. (tab. 1). Doświadczenie polowe przeprowadzono metodą losowanych podbloków w dwuczynnikowym układzie zależnym split-plot, w trzech powtórzeniach. Czynnikiem pierwszego rzędu było deszczowanie zastosowane w dwóch wariantach: O – bez nawadniania (poletka kontrolne), W – deszczowanie uzupełniające. Czynnikiem drugiego rzędu stanowiło nawożenie azotem ($N_1 = 75 \text{ kg ha}^{-1}$; $N_2 = 125 \text{ kg ha}^{-1}$). Obiektem badań była odmiana Mors. Uprawiano ją na pełnej dawce obornika bydłowego (35 t ha^{-1}), wnoszonego do gleby jesienią pod orkę zimową. Bulwy wysadzano do gleby w III dekadzie kwietnia stosując tradycyjną rozstawę rzędów 62,5 cm. Nawożenie fosforem i potasem przeprowadzono wiosną, wysiewając na 1 hektar 35 kg P w formie superfosfatu oraz 116 kg K ha^{-1} w formie soli potasowej. Przedplonem ziemniaka była mieszanka strączkowo-zbożowa. Na plantacji prowadzono chemiczne zwalczanie stonki ziemniaczanej oraz zarazy ziemniaka, nie stosowano natomiast chemicznego odchwaszczania, lecz mechaniczne zabiegi pielęgnacyjne (bronowanie odchwaszczające, obredlanie). Nawożenie zróżnic-

Tabela 1. Niektóre właściwości wodne gleby doświadczalnej w Kruszynie Krajeńskiej
Table 1. Some water properties of field experiment soil in Kruszyn Krajeński

Warstwa profilu Soil layer (cm)	Zapas wody w mm przy stanie Water capacity in mm at			Retencja użyteczna Usable retention (mm)	Efektywna retencja użyteczna Effective usable retention (mm)
	połowej pojemności wodnej field water capacity	wilgotności krytycznej wilting point	wilgotności trwałego wędnięcia permanent wilting point		
0–50	57,5	28,2	14,5	43,0	29,3
51–100	29,5	15,9	4,6	24,9	13,6
0–100	87,0	44,1	19,1	67,9	42,9

wano na dwie dawki: przed sadzeniem bulw stosowano zależnie od roku badań 40–50 kg N ha⁻¹ w formie mocznika, natomiast w ramach pogłównego uzupełnienia przyjętych dawek wnoszono saletrę amonową.

Rok 2002 charakteryzowała wyższa od średniej wieloletniej o 1,4°C temperatura powietrza oraz wyższe od normy o 16 mm opady (tab. 2). Bardzo zbliżona suma opadów wystąpiła w sezonie wegetacyjnym 2001 roku, który cechował się jednak niższą temperaturą powietrza. Największe potrzeby nawadniania wystąpiły w roku 2003, w którym suma opadów od kwietnia do końca sierpnia wyniosła zaledwie 190 mm. Najobfitszy w opady (153% normy) był zwykle lipiec, natomiast w pozostałych miesiącach opady były niższe od średnich z wielolecia. Nawadnianie uzupełniające w okresie wegetacji stosowano opierając się na pomiarach opadów atmosferycznych [Grabarczyk i in. 1990] przy użyciu deszczownicy szpulowej GR-1 ze zraszaczami sektorowymi NAAN. Przeciętna sezonowa dawka wody wynosiła 125 mm (tab. 2). Największe potrzeby nawadniania wystąpiły w ostatnim roku badań (2003), kiedy suma jednorazowych dawek nawodnieniowych wyniosła 200 mm.

Określenie wartości technologicznych i przechowalniczych przeprowadzono, analizując w bulwach ziemniaka zawartość: suchej masy, skrobi, sumy cukrów, cukrów redukujących oraz witaminy C [Rogozińska 1997]. Oznaczenia te prze-

Tabela 2. Temperatury powietrza i opady atmosferyczne w Kruszyńce Krajeńskiej na tle średnich wieloletnich w Bydgoszczy oraz sezonowe dawki nawodnieniowe ziemniaków

Table 2. Air temperatures and precipitations in Kruszyn Krajeński compared to many years means in Bydgoszcz and seasonal rates of irrigation for potatoes

Lata Years	Miesiąc Month					
	IV	V	VI	VII	VIII	IV-VIII
Temperatury powietrza Air temperatures, °C						
1951–2000	7,3	12,6	16,3	17,8	17,4	14,3
2001	7,0	13,1	14,3	19,3	18,3	14,4
2002	7,5	15,7	16,3	18,9	19,9	15,7
2003	6,4	14,4	17,6	19,2	18,4	15,2
2001–2003	7,0	14,4	16,1	19,1	18,9	15,1
Opady atmosferyczne Rainfall, mm						
1951–2000	26	40	56	70	48	240
2001	45	30	49	106	27	257
2002	13	50	44	108	41	256
2003	18	18	30	106	18	190
2001–2003	25	33	41	107	29	234
Dawki wody Water doses, mm						
2001	-	-	20	50	-	70
2002	-	-	35	70	-	105
2003	-	-	20	60	120	200
2001–2003	-	-	25	60	40	125

prowadzono bezpośrednio po zbiorach i po przechowywaniu przez okres sześciu miesięcy w przechowalni w temperaturze 4°C i wilgotności względnej powietrza 95%. Uzyskane wyniki opracowano statystycznie, stosując analizę wariancji z testem F Fishera-Snedecora w celu stwierdzenia istotności oraz testem t Studenta – w celu porównania otrzymanych różnic [Rudnicki 1992].

WYNIKI

Deszczowanie istotnie zwiększyło (o 15–16 t ha⁻¹ tj. średnio o 83%) plony ziemniaka (tab. 3). Podobną efektywność tego zabiegu (15–17 t ha⁻¹) stwierdzono we wcześniejszych doświadczeniach, przeprowadzonych w tych samych warunkach glebowych z odmianami Cisa i Mila [Grabarczyk i in. 1992]. Przybliżoną efektywność deszczowania ziemniaka uzyskali Gładysiak i Borówczak [1996], Chmura i Rojek [2001] oraz Nowak [2001].

Zwiększona dawka azotu nie wpływała istotnie na wielkość plonu. W badaniach Chmury i Rojka [2001] wzrastające nawożenie azotem zwiększało plony bulw.

Deszczowanie nie oddziaływało w sposób udowodniony statystycznie (z wyjątkiem witaminy C, której zawartość wzrastała) na poziom oznaczanych po zbiorze bulw składników (tab. 4 i 5). Zaznaczyła się natomiast w warunkach nawadniania w obu poziomach nawożenia azotem tendencja do obniżenia zawartości suchej masy, skrobi i cukrów. W badaniach Rogozińskiej i Rzekanowskiego [1993] z odmianą Mila, nawadnianie prowadziło do obniżenia oznaczanej po zbiorze zawartości skrobi i witaminy C.

Tabela 3. Plony ziemniaka 'Mors', t ha⁻¹
Table 3. 'Mors' potato yields, t ha⁻¹

Wariant Variant	Dawka azotu Nitrogen dose	Rok Year			Średnio Mean
		2001	2002	2003	
Niedeszczowane Non-irrigated	N ₁	27,50	12,62	18,35	19,49
	N ₂	28,12	12,23	13,71	18,02
Deszczowane Irrigated	N ₁	37,64	19,50	45,45	34,20
	N ₂	40,14	19,22	44,00	34,45
Czynnik wodny Water factor					
Niedeszczowane Non-irrigated		27,81 a*	12,42 a	16,03 a	18,75 a
Deszczowane Irrigated		38,89 b	19,36 b	44,72 b	34,32 b
Czynnik nawozowy Fertilizer factor					
N ₁ 75 kg N ha ⁻¹		32,57 a	16,06 a	31,90 a	26,84 a
N ₂ 125 kg N ha ⁻¹		34,13 a	15,72 a	28,85 a	26,23 a

*Średnie w kolumnie (dla nawadniania bądź nawożenia) oznaczone tą samą literą nie różnią się istotnie przy poziomie istotności $\alpha = 0,05$ (test t-Studenta)

Means in a column (for irrigation or fertilization) followed by the same letter do not differ at $\alpha = 0.05$ level of significance (Student's test t)

Tabela 4. Wpływ deszczowania (W) i dawki azotu na skład chemiczny bulw ziemniaka 'Mors'
(% w świeżej masie, wit. C w mg 100 g⁻¹)

Table 4. Effect of sprinkler irrigation (W) and nitrogen dose on chemical composition of 'Mors'
potato tubers (% fresh weight, vit. C in mg 100 g⁻¹)

Składnik Component	Dawka N N dose	Po zbiorze After harvest			Po przechowywaniu After storage		
		O	W	średnio mean	O	W	średnio mean
Sucha masa Dry matter	N ₁	21,05	20,70	20,87	20,15	20,35	20,25
	N ₂	21,20	20,85	20,97	20,90	20,25	20,57
	średnio mean	21,07	20,77	20,92	20,52	20,30	20,41
Skrobia Starch	N ₁	15,15	14,75	14,95	14,35	14,15	14,25
	N ₂	15,00	14,70	14,85	14,35	14,05	14,20
	średnio mean	15,07	14,72	14,89	14,35	14,10	14,22
Cukry redukujące Reducing sugars	N ₁	0,295	0,265	0,280	0,335	0,475	0,415
	N ₂	0,330	0,235	0,282	0,385	0,510	0,447
	średnio mean	0,312	0,250	0,281	0,370	0,492	0,431
Suma cukrów Total sugar	N ₁	0,545	0,490	0,517	0,635	0,675	0,655
	N ₂	0,560	0,450	0,505	0,690	0,725	0,707
	średnio mean	0,552	0,470	0,511	0,662	0,700	0,681
Witamina C Vitamin C	N ₁	21,60	23,55	22,57	13,35	14,10	13,72
	N ₂	21,30	29,45	25,37	14,50	15,25	14,87
	średnio mean	21,45	26,50	23,97	13,92	14,67	14,29

O – kontrola (bez nawadniania) control (without irrigation)

W – deszczowanie sprinkler irrigation

N₁, N₂ – jak w tabeli 3; as like the Table 3

Tabela 5. Wyniki analizy statystycznej opracowania (średnio z lat 2001–2003)

Table 5. Results of statistical data processing (mean for 2001–2003)

Czynnik Factor	Sucha masa Dry matter	Skrobia Starch	Cukry proste Monosaccharides	Cukry ogółem Sugars total	Witamina C Vitamin C
Nawadnianie deszczowniane (I) Sprinkler irrigation	-	-	-	-	+
Dawka azotu (II) Nitrogen dose	-	-	-	-	-
Przechowywanie (III) Storage	+	+	+	+	+
(I) × (II)	-	-	-	-	+
(I) × (III)	-	-	-	-	+
(II) × (III)	-	-	-	-	-

- Różnice nieistotne Not significantly

+ Zależność istotna przy poziomie istotności $\alpha = 0,05$ (test t-Studenta) Significantly at $\alpha = 0.05$ level of significance (t-Student test)

Nawożenie azotem nie różnicowało istotnie zawartości badanych po zbiorze bulw składników (tab. 4 i 5), co potwierdza wyniki wcześniejszego doświadczenia z odmianą Mila [Rogozińska, Rzekanowski 1993]. Przechowywanie ziemniaków w przechowalni przez pół roku wpływało istotnie na poziom wszystkich oznaczanych składników (tab. 4 i 5). Stwierdzono zmniejszenie zawartości suchej masy, skrobi i witaminy C, natomiast poziom cukrów wzrastał. Podobne tendencje odnotowano w cytowanych już badaniach z odmianą Mila [Rogozińska, Rzekanowski 1993].

WNIOSKI

1. Deszczowanie istotnie zwiększało plony bulw z poziomu 18,7 do 34,3 t ha⁻¹ (o 83%).
2. Wyższa dawka azotu nie oddziaływała istotnie na plonowanie ziemniaków.
3. Bulwy ziemniaków uprawianych w warunkach nawodnień cechowały się wyższą zawartością witaminy C. Nawadnianie nie wpływało istotnie na poziom suchej masy, skrobi i cukrów. Zaznaczyła się natomiast w warunkach nawodnień na obu poziomach nawożenia azotem tendencja do obniżenia zawartości tych składników.
4. Wyższa dawka nawożenia azotem nie wpływała istotnie na zawartości suchej masy, skrobi, cukrów i witaminy C oznaczanych po zbiorze bulw.
5. Przechowywanie bulw ziemniaka w przechowalni spowodowało istotne zmniejszenie zawartości suchej masy, skrobi i witaminy C.

PIŚMIENNICTWO

- Chmura K., Rojek S. 2001. Irrigating potatoes in the Wrocław Region. *Przegl. Nauk. Wydz. Inż. i Kształtow. Środow. SGGW w Warszawie*, 22, 259–274.
- Gładysiak S., Borówczak F. 1996. Wpływ pogody, deszczowania i nawożenia azotowego na plony ziemniaków w wieloletnich doświadczeniach w warunkach Wielkopolski. *Zesz. Probl. Post. Nauk Rol.* 438, 53–60.
- Grabarczyk S., Żarski J., Dudek S. 1990. Metoda sterowania deszczowaniem w skali łąn i gospodarstwa na podstawie opadów atmosferycznych. *Zesz. Nauk. AR* 250, 41–56.
- Grabarczyk S., Peszek J., Rzekanowski Cz., Żarski J. 1992. Efekty deszczowania roślin uprawianych na glebach kompleksu żytniego bardzo słabego. *Roczn. AR Pozn.* 234, 75–82.
- Kuźniewicz M. 1983/1984. Wpływ nawadniania i nawożenia azotem na wartość przechowalniczą bulw czterech odmian ziemniaka. *Ziemniak*, 63–73.
- Nowak L. 2001. Efekty deszczowania ziemniaków średnio wczesnych w rejonie Wrocławia zależnie od ilości opadów. *Fragm. Agron.* 1, 69–75.

-
- Rogozińska I. 1997. Przechowalnictwo i towaroznawstwo surowców rolniczych. Skrypty ATR Bydgoszcz, 1–186.
- Rogozińska I., Rzekanowski C. 1991. Wpływ nawożenia azotowego i nawadniania na skład chemiczny oraz straty powstałe w trakcie przechowywania bulw ziemniaka. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 34, 275–280.
- Rogozińska I., Rzekanowski C. 1993. Zmiany jakości i wartości przechowalniczej bulw ziemniaka jadalnego pod wpływem deszczowania i nawożenia azotem, uprawianego na glebie bardzo lekkiej. Post. Nauk Rol. 1, 83–90.
- Rudnicki F. (red.). 1992. Doświadczalnictwo rolnicze. Wyd. AT-R, Bydgoszcz.

